

.immigration. museum

Schiavello Access Gallery

is kindly supported by

The Tempo Doeloe organisation would like to acknowledge those members of our Community who contributed photographs, objects and memorabilia for this exhibition

Names of contributors:

Australian War Memorial, Roos and Henny Berger, Dirk Eysbertse, Gerald Hanscamp, Joyce and Henny Hillebrand, Jeltje, Bea Kampschuur, Amelia Kelleners-Nijman, Joost de Koster, Joyce and Rene Pietersz, Henriette Posthuma-Heyting, The State Library of Victoria, Maria Varkevisser, Louise Voermans-de Siso

This exhibition was curated by:
Dirk Eysbertse

Assisted by:
Joost Coté, Marijke Eysbertse, Amelia Kelleners-Nijman, Loes Westerbeek

Translation: Marijke Eysbertse

Graphic design: Norma van Rees

We would also wish to acknowledge the support of:
Prins Bernhard Fund of the Netherlands, Tempo Doeloe Inc., The Netherlands Embassy, The Erasmus Foundation

.immigration.
museum

Old Customs House, 400 Flinders Street, Melbourne 3000, Tel (03) 9927 2700

A campus of **museum**
VICTORIA

The Other Dutch

De Andere Nederlanders

Schiavello Access Gallery .immigration.
museum

The Other Dutch

De Andere Nederlanders

Introduction

The Other Dutch is the story of the descendants of the Dutch colonisers of the former Dutch East Indies, now Indonesia, and their journey of re-settlement in Australia. The story told is of memories of a beautiful country they left behind, where before World War II, they lived in an exotic paradise, a country different in all respects from the land of their Dutch-born ancestors, a *tempo doeloe* (times past).

The *Other Dutch*, or Indos developed a hybrid culture and language, mixing aspects of Dutch language and traditions with local languages and customs.

Indonesia is Australia's closest neighbour but, the route that brought most Indo immigrants to Australia from the archipelago took them first to the Netherlands. As for many migrants, the journey of the *Other Dutch* is a painful one, remembered through veiled memories of war and fear but also of courage and joy. It is a story of loss and rejection of re-adjustment and re-assimilation. Their past not only tells of discrimination by the Dutch, but also of their discrimination against indigenous Indonesians. Life for the Indo was turned up-side-down after World War II. After immigrating to the Netherlands, many were unable to settle in their forefather's un-accepting land and chose to leave again.

The profiles in this exhibition convey to us the personal stories of survival and re-settlement. Underpinning these stories is the search for identity and self, typical of many immigrants' stories but poignantly so for Indo immigrants, who have a rich heritage of cultural diversity.

Introductie

De tentoonstelling 'De Andere Nederlanders' gaat over de afstammelingen van de Nederlandse koloniale in het vroegere Nederlands-Indië (nu Indonesië) en hoe zij zich in Australië gevestigd hebben. Het is een verhaal vol herinneringen aan het heerlijke land dat ze moesten verlaten en waar ze voor de Tweede Wereldoorlog in een tropisch paradijs leefden, een 'Tempo Doeloe' (verleden tijd), dat in alle opzichten anders was dan het land waar hun Nederlandse voorvaders vandaan kwamen.

De 'Andere Nederlanders', 'Indische mensen' of 'Indos' brachten een cultuur voort, die een mengsel is van diverse aspecten van de Nederlandse en Indonesische taal en gewoonten.

Alhoewel Indonesië Australië's buurland is, arriveerden de meeste Indo immigranten vanuit het Indonesische eilandrijk via een omweg in Australië, namelijk via Nederland. Zoals voor zoveel emigranten, was ook hun pad geplaveid met pijnlijke herinneringen aan oorlog en angst, maar ook met gevoelens van hoop en vreugde. Verlies en afwijzing, het zich opnieuw trachten te assimileren en aanpassen, dit alles is onherroepelijk verbonden met hun levensverhaal. Hun verleden is een geschiedenis getekend door discriminatie van de kant van de Hollanders, maar ook van henzelf tegen de inlanders. Na de Tweede Wereldoorlog kwam het leven van de Indo helemaal op zijn kop te staan. Geëmigreerd naar een weinig tegemoetkomend Nederland, konden velen moeilijk wennen in het land van hun voorvaders en besloten daarom opnieuw weg te gaan.

De persoonlijke verhalen in deze tentoonstelling geven ons een idee hoe sterk hun overlevings-drang was en de wil zich opnieuw te vestigen. Het zoeken naar een eigen identiteit loopt als een zijden draad door deze verhalen heen – iets wat kenmerkend is voor veel emigranten, maar des te meer voor Indische emigranten, omdat zij met zoveel verschillende culturele invloeden te maken hebben gehad.

A lifestyle typical of *tempo doeloe*. Afternoon tea at the home of the Hanscamp family. Poerbolingo, Java, 1928.

Zo leefde men in 'Tempo Doeloe'. Gezellig thee drinken bij de familie Hanscamp thuis. Poerbolingo, Java, 1928.

Historical Overview

The *Other Dutch* bring to Australia a four hundred year old culture formed from intermarriage and interactions between Europeans and Asians.

The first Europeans to come to the Indonesian archipelago were the Portuguese, travelling to the spice islands in the sixteenth century with communities of slaves from their colonies in India.

English and Dutch merchants in search of fortune followed. In 1596 Captain

Cornelis de Houtman arrived in West Java with four ships to trade in the port of Banten. In 1619 the Dutch conquered Batavia, now called Jakarta.

In 1602 the Dutch East India Company was established in Amsterdam to co-ordinate business in the East. Batavia became its business centre for transshipment of spices. In the 17th Century the city had grown to become the home of thousands of slaves, a large Chinese population, a small number of Europeans (Dutch, English, Portuguese) and a growing mestizo community: a mixed race population including 'mardijkers' (*merdeka* meaning 'free'), who were freed Portuguese slaves.

By the 18th Century the mestizo families dominated the community. Despite periodic warnings by the Calvinist church, the single men sent from Europe to run the Dutch East India Company continued to marry local Indonesian and Eurasian women.

The daughters of local mestizo families became the key to the formation of large networks of Batavian families who occupied positions of authority and were major landowners.

A rich and specific Indo culture developed, expressed in terms of domestic lifestyle: in their dress, food, music and language.

In 1796 the Company went out of business and in the 19th Century colonial policy was directed from Europe. The Dutch government gradually extended its authority over the archipelago beyond Java and the spice islands.

Hospitality on the verandah. Poerbolingo, circa 1928.

Gastvrijheid op de veranda. Poerbolingo, omstreeks 1928.

Dirk Eysbertse and Greetje Vijsma admiring the tropical beauty of the mount Bromo region, 1953.

Dirk Eysbertse en Greetje Vijsma bewonderen de tropische pracht van de streek bij het Bromo gebergte, 1953.

Historisch Overzicht

De 'Andere Nederlanders' hebben een vierhonderd jaar oude cultuur met zich meegebracht, die ontstaan is doordat Europeanen en Aziaten door de eeuwen heen met elkaar leefden en trouwden.

De Portugezen waren de eerste Europeanen die in de zestiende eeuw, met slaven uit hun koloniën in India, in de Indonesische archipel aankwamen.

Engelse en Nederlandse handelslieden op zoek naar fortuin, volgden in hun spoor.

In 1596 kwam kapitein Cornelis de Houtman met vier schepen in West Java aan om handel te drijven in de haven van Banten. Nederlanders veroverden Batavia (nu Jakarta geheten) in 1619.

De Verenigde Oost Indische Compagnie (de V.O.C.) werd in Amsterdam opgericht in 1602 met het doel handel in het Oosten te coördineren. Batavia werd het middelpunt waar kruiden op andere schepen werden overgeladen. Duizenden slaven, een grote Chinese bevolkingsgroep, een betrekkelijk klein aantal Europeanen (waaronder Nederlanders, Engelsen en Portugezen), en een groeiend aantal mestiezen woonden in de alsmaar dichter bevolkte stad in de zeventiende eeuw. Het was een gemengde bevolking waartoe ook 'mardijkers' ('merdeka' betekent 'vrij') behoorden, de vrijgelaten Portugeze slaven.

Aan het begin van de achttiende eeuw domineerden de mestiezen de gemeenschap. Ondanks herhaaldelijke waarschuwingen van de kant van de Calvinistische kerk, bleven vrijgezellen die uit Europa gezonden werden om de V.O.C. te besturen met Indonesische en Indo vrouwen trouwen.

De dochters van lokale mestiezen families vormden de spil waar de zich alsmaar uitbreidende families in Batavia, die posities van gezag in de maatschappij bekleden en ook grootgrondbezitters waren, omheen draaiden.

Een typische Indo cultuur ontwikkelde zich, rijk aan schakeringen, die tot uitdrukking kwam in de Indo levensstijl, met name in hun kleding, eten, muziek en taal.

Het einde van de V.O.C. kwam in 1796, waarna in de negentiende eeuw het koloniale beleid vanuit Europa gevoerd werd. Langzaam maar zeker breidde de Nederlandse regering haar gezag uit over de Buitengewesten.

Dutch and local staff of the Dutch Trading Company in Medan, 1937.

Nederlandse en lokale employees van de Nederlandsche Handel Maatschappij in Medan, 1937.

Historical Overview

The last 50 years (1890 to 1940) of Dutch colonialism saw a growing number of European men, *totoks*, with their families coming temporarily to the Dutch East Indies as colonial officials, plantation and business managers, banking and insurance employees.

They formed a dominant class, established European cultural norms which often conflicted with old Indo cultural habits. Yet some accepted the hybrid Indo culture embracing its lifestyle and customs.

Children born from inter-racial relationships were often the victim of white colonial superiority. Some Dutch fathers sent their Indo children to Holland for a Dutch education, often forcibly removing them from their Indonesian mothers.

All but a few *totoks* left Indonesia with their families after their contracts finished, retiring to the Netherlands.

The Japanese invasion of Indonesia in 1942 virtually ended *tempo doeloe*. Most Dutch-born colonials, who had been interned, were repatriated immediately after 1945.

Indo-Europeans, of whom most were not interned by the Japanese, followed slowly between 1945 and 1970. About 30,000 took up Indonesian *warga negara* citizenship. Many came to regret this decision and eventually immigrated to the Netherlands. After 1945 300,000 people, designated as Europeans, went to the Netherlands, the majority of whom did not know the country. Approximately 10,000 Indos transferred to New Guinea, at the time still a Dutch colony.

Those Indos who immigrated to Holland were reluctantly accepted by the government but many soon left again unable to assimilate in a cold and largely unaccepting country, whose language they spoke but whose culture was markedly different.

They chose to move to America, Canada, New Zealand and Australia, taking the memories and practices of an Indo lifestyle with them.

Australia's White Australia policy prevented many *Other Dutch* from entering the country due to their sometimes obvious coloured skin tones – however approximately 9,000 slipped through this legislative barrier, making Australia their home, re-settling their lives and rekindling old friendships.

Dirk Eysbertse and Indo girlfriend Greetje, Soerabaja, 1953.

Dirk Eysbertse en zijn Indische vriendin Greetje, Soerabaja 1953.

Blonde Joyce Hillebrand (back row, 2nd from right) emigrated from Holland in 1960, but the application of her darker skinned younger brother Ronald (front right) was rejected in 1961 (photo 1954).

Blonde Joyce Hillebrand (achter, 2de van rechts) emigreerde uit Holland in 1960, maar de aanvraag van haar jongere broer Ronald, donkerder van huidskleur dan zijn zus, werd afgewezen in 1961 (foto 1954).

Historisch Overzicht

Gedurende de laatste vijftig jaar van het koloniale bewind (tussen 1890 en 1940) werden steeds meer Europese mannen ('totoks') met hun gezinnen tijdelijk naar Indië uitgezonden als koloniale ambtenaren, employees op plantages of bij banken, verzekerings- en handels-maatschappijen.

Zij behoorden tot een klasse die de baas speelde en aan Europese culturele waarden de voorkeur gaf, die vaak botsten met al lang bestaande Indo gewoonten. Toch

accepteerden sommige 'totoks' de mengcultuur van de Indos en namen zij hun manier van leven en gewoonten aan.

Nakomelingen van gemengd-ras relaties werden vaak het slachtoffer van het blanke superioriteits-gevoel. Het kwam voor dat vaders hun kinderen naar Nederland stuurden om een Nederlandse opleiding te krijgen, waarbij zij letterlijk uit de armen van hun inlandse moeders getrokken werden.

Nadat hun contract afgelopen was, gingen bijna alle 'totoks' uit Indonesië terug naar Nederland om te rentenieren.

De Japanse invasie in Indonesië in 1942, bracht nagenoeg de genadeslag toe aan 'Tempo Doeloe'. De meeste in Holland geboren koloniale die geïnterneerd waren geweest, werden onmiddellijk gerepatriëerd na 1945.

De meeste Indos waarvan de meesten niet door de Japanners geïnterneerd waren, volgden geleidelijk tussen 1945 en 1970. Ongeveer 30.000 kozen voor Indonesisch staatsburgerschap ('warga negara'). Velen hadden later weer spijt van die beslissing en besloten alsnog naar Nederland te emigreren.

Na 1945 vertrokken 300.000 mensen die als Europees beschouwd werden naar Nederland. Het merendeel van deze mensen was nooit in Nederland geweest. Ongeveer 10.000 voornamelijk Indos gingen naar Nieuw Guinea, dat toen nog een Nederlandse kolonie was.

Indos werden niet wat je noemt 'met open armen' door de Nederlandse regering ontvangen en gedesillusioneerd trokken velen weg uit dat koude, kille land, waarvan ze de taal spraken maar de cultuur hen vreemd voorkwam.

Zij kozen voor landen zoals Amerika, Canada, Nieuw Zeeland en Australië en zij brachten de herinneringen aan hun Indische manier van leven met zich mee.

Vanwege hun soms donkere huidskleur, konden veel Indische mensen niet naar Australië emigreren omdat de 'White Australia Policy' ('Australië moet blank blijven') toen van kracht was. Toch lukte het zo'n 9.000 Indische mensen om deze politiek te omzeilen. Zij vestigden zich in Australië en herstelden oude vriendschaps-band.

War and Bersiap

The Japanese invasion in March 1942 put an end to Dutch colonialism in the Dutch East Indies. During the occupation most Europeans were interned. Most Indo-Europeans escaped internment if they could prove Indonesian ancestry.

Internment of Europeans was part of the Japanese plan for a Greater Asia Co-Prosperity Sphere: Asia for the Asian people, under Japan's leadership. This plan aimed at the elimination of all

western influences in Asia.

A total of approximately 120,000 Europeans were interned in civilian and war camps. Around 42,000 soldiers (mainly Indo-Europeans) became Prisoners of War, most of whom were transported to regions outside Java where they were forced to work on projects such as the notorious Burma railroad.

Conditions in the camps varied but all were characterised by a lack of food, non-existent medical care and minimal hygiene. During the war many died in the camps of malnourishment and disease. Some women were violated by Japanese soldiers.

Indo-Europeans outside the camps lost their jobs and pensions were not paid out. Banks closed and food prices increased dramatically. In order to stay alive people had to sell their belongings. Constant threats by the *Kempeitai* (the Japanese secret police), round-ups and house-searches made life outside the camps very frightening.

The Japanese army capitulated on 15 August 1945. But there was no feeling of liberation. The Indonesian Revolution or *Bersiap* ('get ready') erupted and many districts were controlled by powerful groups of organised and unorganised Indonesian nationalists. The Dutch did not have the means to re-establish their authority and thus the enemy, the Japanese, were given the responsibility to re-establish *rust en orde* (peace and quiet) until British forces were able to intervene.

During the *Bersiap* many who had survived the war were now terrorised or killed by Indonesian nationalists. Many lost their home, job, possessions and eventually their country of birth.

European women interned in a Japanese war camp during WWII.

Europese vrouwen geïnterneerd in een Japans oorlogskamp tijdens de Tweede Wereldoorlog.

Joyce and Henny Hillebrand leaving Holland for Australia, Schiphol Airport, 1960.

Joyce en Henny Hillebrand bij hun vertrek van Holland naar Australië, Schiphol, 1960.

Oorlog en 'Bersiap'

De Japanse invasie in maart 1942 sloot het tijdperk van de Nederlandse kolonisatie van Nederlands-Indië af. Tijdens de bezetting werden de meeste Europeanen geïnterneerd. De meeste Indo-Europeaan konden buiten de kampen blijven als ze konden bewijzen dat ze Indonesisch bloed hadden.

Internering van Europeanen behoorde tot het Japanse meesterplan om een 'Gebied ter bevordering van de welvaart voor alle Aziaten' te creëren: Azië voor de

Aziaten onder Japanse overheersing. Dit beleid was er op gericht om alle westerse invloeden in Azië te elimineren.

Ongeveer 120.000 Europeanen werden geïnterneerd in burger- en krijgsgevangen-kampen. Ongeveer 42.000 soldaten (voornamelijk Indo-Europeaanen) kwamen in krijgsgevangenschap terecht, waarvan de meesten naar streken buiten Java werden vervoerd waar zij gedwongen werden om te werken aan projecten zoals de beruchte Birma-spoorweg.

Toestanden in de kampen verschilden nog al, maar in alle kampen was gebrek aan voedsel en medische hulp en er was slechts minimale hygiëne. Tijdens de oorlog verloren velen door ondervoeding en ziekte hun leven in de kampen. Sommige vrouwen werden door Japanse soldaten verkracht.

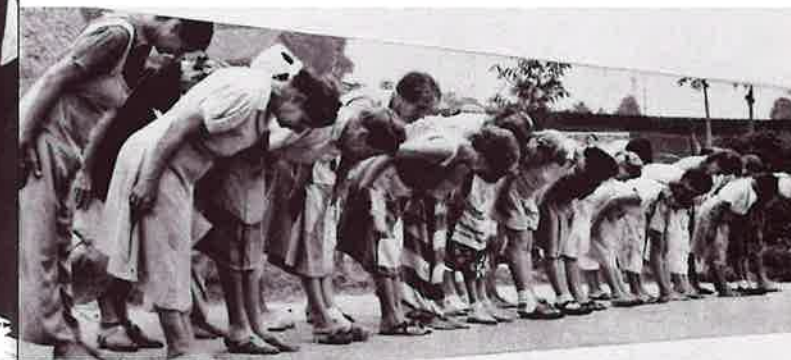
Indo-Europeaanen buiten de kampen raakten hun baan kwijt en pensioenen werden niet uitbetaald. Banken werden gesloten en voedselprijzen gingen met sprongen omhoog. Mensen moesten hun bezittingen verkopen om te overleven. Het leven voor de mensen buiten de kampen werd een nachtmerrie, omdat ze alsmaar bedreigd werden door de 'Kempeitai' (de Japanse geheime politie) en het slachtoffer werden van razzia's en huiszoekingen.

Het Japanse leger capituleerde op 15 augustus 1945. Maar een gevoel van bevrijding was er niet. De Indonesische revolutie of 'Bersiap' ('geef acht') was begonnen en in veel plaatsen kwam de macht in handen van georganiseerde en ongeorganiseerde groepen die bestonden uit Indonesische nationalist. De Nederlanders hadden de middelen niet om hun gezag te herstellen, en daarom kreeg de Japanse vijand de taak om 'rust en vrede' ('peace and quiet') te herstellen totdat de Engelse strijdkrachten tussenbeide konden komen.

Gedurende de 'bersiap' periode werden velen die de oorlog overleefd hadden geterroriseerd of gedood door Indonesische nationalist. Velen verloren hun huis, baan, bezittingen en tenslotte hun geboorteland.

Bowing to the Japanese military during WWII.

Buigen voor de Japanse soldaten tijdens de Tweede Wereldoorlog.

Tjampoer: A Cultural Mix

The arrival of Europeans in Indonesia resulted in the blending of cultures manifested in many ways; through language, food, music and lifestyle.

As children were usually reared by the womenfolk or domestics, it was inevitable that they would absorb words and language heard around them. Since many Dutch sounds are difficult to pronounce, they were often given a Javanese

pronunciation. This resulted in a gradual fusion of two languages to form one language, a vernacular: *Petjoh*. The sentence structure and grammar are similar to Javanese but *Petjoh* was viewed as rough and uneducated by the Dutch and banned in schools. It was however the result of living cultural activity: the integration of Dutch words into a Javanese structure.

As a result of the tropical climate, many European women preferred to wear the local traditional clothing rather than the often heavy and inappropriate Western dress. The *sarong* skirt and *kebaya* jacket were an attractive, cheap and cool alternative for the relaxed home environment.

After work, men changed into a cotton house pyjama. After a refreshing *mandi* (bath) they would relax on a *kursi malas* (easy chair), and enjoy a cold glass of beer or *splitje* (whisky or gin).

Children too had comfortable clothing into which they changed after school. The *tjelana monyet* (also known as the monkey suit) which had a big front pocket to hold all their special collectables was non-restrictive and kept children cool during play.

Krontjong, widely recognised as the 'soundtrack of the Dutch East Indies', is a musical style which reflects the multicultural origins of pre-war culture in the Dutch East Indies. This music was largely looked down upon by the Dutch colonials but it was the favoured music of the street, the popular tune at dance parties, theatre – of wandering minstrels, youth and lovers. Its origins date back to the Carribean and American plantation slave communities in which jazz also finds its roots. Krontjong is still very popular in Indo communities in the Netherlands where it helps to revive the nostalgic memories of pre-war *tempo doeloe*.

One of the most lasting elements in Indo culture is food, inspired by centuries-old cooking traditions using traditional *boemboes* (mixture of exotic spices).

The highlight of Dutch-Indonesian cooking is the *rijsttafel* or rice table, an array of exotic dishes enjoyed at *koempoelans*, gatherings by Indos not only in Australia, but world-wide.

Tjampoer: Een Culturele Mengelmoes

De komst van Europeanen in Indonesië bracht een vermenging van culturen teweeg die veelvuldig tot uitdrukking kwam, nl. in taal, voedsel, muziek en levenswijze.

Omdat kinderen over het algemeen door het vrouwvolk of bedienden werden opgevoed, was het vanzelfsprekend dat zij woorden en taal die zij om zich heen hoorden in zich opnamen. Aangezien veel

Nederlandse klanken moeilijk uit te spreken zijn, werd er vaak een Javaanse uitspraak aan gegeven. Dit bracht een gelijdelijke fusie van twee talen teweeg, een inheemse taal: 'Petjoh'. De zinsbouw en grammatica vertonen een typisch Javaans karakter, maar 'Petjoh' werd door de Nederlanders als grof en onontwikkeld beschouwd en uit het onderwijs geweerd. Dit was in feite het resultaat van een levende, culturele activiteit: de integratie van Nederlandse woorden in een Javaanse structuur.

Vanwege de tropische hitte, droegen veel Europese vrouwen liever traditionele, lokale kleding dan de vaak zware Europese kledij, die niet erg paste bij het klimaat. 'Sarong en kebaya' (rok en jakje) was een aantrekkelijke, koele dracht voor binnenshuis, ongedwongen en niet duur in de aanschaf.

Na het werk trokken de mannen een katoenen huispyjama aan. Na een verfrissende 'mandi' (bad) zaten zij te relaxen in een 'kursi malas' (gemakkelijke stoel) en genoten zij van een koud glas bier of een 'splitje' (whisky of jenever).

Kinderen trokken ook makkelijke kleren aan na schooltijd. De 'tjelana monyet' (oftewel 'apepakje') met een grote zak aan de voorkant om speciale 'schatten' in te bewaren, hinderde de kleintjes niet in hun bewegingsvrijheid en hield hen de hele dag koel.

'Krontjong' staat bekend als 'het geluid van Indië'. Het is een muzikaal genre dat een klankbord vormt voor de multiculturele oorsprong van de voor-oorlogse Indische samenleving. Alhoewel de Nederlandse koloniale er over

het algemeen hun neus voor optrokken, was het de favoriete muziek van de gewone man; de populaire melodie bij danfeesten en het toneel; geliefd bij straatmuzikanten, de jeugd en verliefde paren. De oorsprong van deze muziek moeten wij zoeken bij de slaven op de plantages in het Caraïbische gebied en Amerika, waar ook jazz zijn oorsprong vindt.

Krontjong is ook nu nog populair bij Indische mensen in Nederland waar het nostalgische herinneringen aan het voor-oorlogse 'tempo doeloe' oproept.

Voedsel, geïnspireerd door eeuwenoude kooktradities en bereid met traditionele 'boemboes' (exotisch kruidenmengsel), is één van de meest blijvende elementen van de Indo cultuur.

'Rijsttafel' wordt beschouwd als het hoogtepunt van de Indische keuken, een waar festijn van exotische gerechten waarvan men met volle teugen geniet bij 'koempoelans', bijeenkomsten van Indos, niet alleen in Australië, maar overal ter wereld.

Memories

Louise Henriette Voermans-de Siso

I come from a long line of Indo-European people going back to 1795, when the first de Siso (Daniel) came to Macassar. He married Deborah, a local Toraja girl.

I was born in 1922 in Batavia. I went to the King William III College, where my grandfather Henri de Siso had been student as well.

At school, my co-students were Dutch, Indo, Chinese, Indonesian and Arabic.

There was never a hint of racism amongst us, as far as I can remember. I still recall how, in Batavia in the early twenties, a lamp-lighter switched on the streetlights every evening. Trams in Kramat, where I lived, were pulled by a locomotive run on coal. On hot nights we travelled in a two-horse carriage looking at the stars and singing songs. During the war years we sold our possessions. As we had Indonesian blood on both sides of the family, we didn't have to go to an internment camp during the Japanese occupation.

We went to Holland in 1947 because we saw the situation becoming unbearable for us. In 1956, married with three children, we applied to immigrate to Australia, as housing and job prospects in Holland were difficult and the sun was terribly missed. The 'White Australia' policy was still prevalent at the time. However, we must have made a good impression on the Australian migration officer as we were accepted.

In 1961 we became Australian citizens. By then we were a family of nine. I worked for nearly twenty years as a secretary and I can only remember a few instances of discrimination. Once, when we were talking Dutch to each other in a restaurant, a drunk yelled to us 'you should go back where you came from'. Another time, I was made out to be 'aboriginal' by a youth, whereupon I answered that, in that case, I had more right to be in Australia than he.

All of my seven children have attended tertiary colleges/universities. Apart from playing *tjongklak* (a Javanese game) with my fifteen grandchildren and singing lullabies to them in Dutch and Indonesian, we are all more inclined to embrace the Australian way of life.

My mother, Elisabeth Kollman, and my grandmother, Filibertine Voll, with two friends, Batavia, circa 1905.

Mijn moeder, Elisabeth Kollman en mijn grootmoeder, Filibertine Voll, met twee vriendinnen, Batavia, circa 1905.

Louise Voermans-de Siso (2nd from the right) and girlfriends with reserve-officers of the Royal Navy, Batavia, 1941.

Louise Voermans-de Siso (2de van rechts) en haar vriendinnen op de foto met reserve-officieren van de Koninklijke Marine, Batavia, 1941.

Farewell to Holland. Louise and Theo Voermans with their three daughters before boarding the Johan van Oldenbarnevelt, Amsterdam, 10 January 1956.

Vaarwel, Holland. Louise en Theo Voermans met hun drie dochters op het punt aan boord te gaan van de Johan van Oldenbarnevelt, Amsterdam, 10 januari 1956.

Herinneringen

Louise Henriette Voermans-de Siso

Ik ben een afstammeling van Indo-Europeanen met een stamboom die teruggaat tot 1795, toen de eerste de Siso (Daniel) in Makassar aankwam (op het eiland Celebes). Hij huwde met Deborah, een inlands Toraja meisje.

Ik ben geboren in 1922 in Batavia, waar ik naar de Koning Willem III school ging, waar mijn grootvader Henri de Siso ook op school geweest is.

Mijn mede-studenten waren Nederlands, Indo, Chinees, Indonesisch en Arabisch. Ik kan me niet herinneren ook maar ooit een greintje racisme meegemaakt te hebben.

Ik herinner me hoe in Batavia, aan het begin van de twintiger jaren, een lantaarn-opsteker iedere avond de straatlantarens kwam aansteken. Trams in Kramat waar ik woonde werden door een stoom-locomotief getrokken. Op warme zomeravonden maakten wij een ritje in een rijtuigje met twee paarden, terwijl we naar de sterren keken en liedjes zongen.

Tijdens de oorlogsjaren verkochten wij onze bezittingen. Omdat wij aan beide kanten Indonesisch bloed in de familie hadden, hoefden wij niet naar een internerings-kamp tijdens de Japanse bezetting.

In 1947 zijn we naar Holland gegaan want we zagen aankomen dat de situatie onverdraaglijk zou worden voor ons. In 1956, getrouwd met drie kinderen, dienden we een aanvraag in voor emigratie naar Australië. Het was in Holland moeilijk om aan huisvesting en werk te komen en we misten de zon vreselijk. De 'White Australia' politiek was toen nog van kracht. We hebben vast en zeker een goede indruk op de Australische immigratie ambtenaar gemaakt, want we werden geaccepteerd.

In 1961 zijn we Australische staatsburgers geworden. We waren toen een gezin met zeven kinderen. Ik heb bijna twintig jaar als secretaresse gewerkt en ik kan me slechts een paar incidenten voor de geest halen wat betreft discriminatie. Toen we een keer Nederlands tegen elkaar spraken in een restaurant, riep een dronken man 'waarom gaan jullie niet terug naar waar jullie vandaan komen'. Ook gebeurde het een keer dat ik voor 'aborigine' uitgescholden werd door een jongeman, waarop ik antwoordde 'dan heb ik meer recht om in Australië te zijn dan jij'.

Al mijn zeven kinderen hebben universitaire of technische opleidingen gevolgd. Behalve dat ik zo nu en dan 'tjongklak' (Javaans spelletje) speel met mijn vijftien kleinkinderen en slaapliedjes voor hen zing in het Hollands en Indonesisch, zijn we allemaal meer geneigd om er een Australische manier van leven op na te houden.

My grandfather, Henri de Siso, and my grandmother, Elisabeth Kleian, with my father Louis and his sister Adolphine, Batavia, circa 1900.

Mijn grootvader, Henri de Siso, en mijn grootmoeder, Elisabeth Kleian, met mijn vader Louis en zijn zusje Adolphine, Batavia, circa 1900.

Amalia Kelleners-Nijman

The first sixteen years of my life, peacefully spent in the former Dutch East Indies, came to an abrupt end with the Japanese occupation. This historical event was the start of the most turbulent episode in my life.

I spent three and a half years in Japanese internment camps with my mother and two sisters. After the war we 'repatriated' to the Netherlands. I went

back to Indonesia in 1951 with my husband, but was forced to leave for the Netherlands again in 1957 due to the dispute over Irian Jaya.

Neither my husband nor I felt at home in the Netherlands. When we were offered the opportunity to go to Australia as 'displaced persons' we gratefully accepted hoping to find a similar lifestyle to that which we had lost in Indonesia.

We arrived in Australia in March 1959 and were taken to Scheyville, a migrant hostel close to Sydney. What a shock! Our first impressions of the old army barracks reminded us of the Japanese internment camps. But we lost this awkward feeling when we met the friendly and helpful staff.

During the first years in Australia we both worked very hard and did all kinds of jobs. We picked beans and tomatoes, washed cars, looked after gardens and cleaned offices, until my husband found a job with the Farmers' Association offering a house for the family. We found stability at last.

Even though outwardly we became well adjusted new Australians, within the home we retained many of our own customs. We treasured our Indonesian artefacts, usually had rice for dinner and used Indonesian words for many things and listened to our favourite music – krontjong.

Gradually however our children preferred to become more Australian. Most of our customs disappeared although the use of several Indonesian words and the preference of rice for dinner have been adopted by my grandchildren and great-grandchildren.

With the children leaving home I felt the need to meet others with similar backgrounds. This led to the formation in 1988 of the first organisation for people of the Dutch East Indies in Australia called *Tempo Doeloe*.

Lia Kelleners with her mother Josina, comfortably dressed in *sarong* and *kebaja*, Tjimahi, 1927.

Lia Kelleners met haar moeder, gemakkelijk gekleed in 'sarong en kebaja', Tjimahi, 1927.

Leaving Indonesia for Holland, on board of the 'Willem Ruys', 1957.

Vertrek uit Indonesië naar Holland, aan boord van de 'Willem Ruys', 1957.

Amalia Kelleners-Nijman

Na zestien jaar kwam er een plotseling eind aan mijn vredige leven in het voormalige Nederlands Indië door de Japanse bezetting. Deze historische gebeurtenis was het begin van de meest turbulente periode in mijn leven.

Ik bracht drie en een half jaar in Japanse kampen door met mijn moeder en twee zussen. Na de oorlog 'repatrieerden' wij naar Nederland. In 1951 gingen mijn man en ik

naar Indonesië terug, maar wij waren gedwongen om terug te keren naar Nederland in 1957, als gevolg van het conflict over Irian Jaya.

Zowel mijn man als ik voelden ons niet thuis in Nederland. Toen ons de mogelijkheid geboden werd om als 'ontheemden' naar Australië te gaan grepen wij die kans met beide handen aan, in de hoop een manier van leven te vinden die wij in Indonesië verloren hadden.

Wij arriveerden in maart 1959 in Australië en werden vervolgens naar Scheyville gebracht, een immigratiekamp dichtbij Sydney. Wat een schok! In eerste instantie deden de oude legerbarakken ons denken aan de Japanse interneringskampen. Maar wij raakten dit akelige gevoel al gauw kwijt nadat wij het vriendelijke, hulpvaardige personeel ontmoet hadden.

Wij werkten hard tijdens onze eerste jaren in Australië en namen allerlei baantjes aan. We plukten bonen en tomaten, wisten auto's, verzorgden tuinen en maakten kantoren schoon, totdat mijn man een baan kreeg bij de Vereniging van Boeren waarbij een huis hoorde. Eindelijk kwamen we tot rust.

Ondanks dat we ons op het eerste gezicht goed aanpasten als 'nieuwe' Australiërs, hielden wij binnenshuis onze eigen gewoonten in ere. Wij waren zuinig op onze Indonesische spullen, aten voornamelijk rijst bij de maaltijd, gebruikten Indonesische woorden voor veel dingen en luisterden naar onze favoriete muziek – krontjong.

Geleidelijk echter gaven onze kinderen er de voorkeur aan om zich meer Australisch te gedragen. Het merendeel van onze gewoonten raakte in het vergetboek, alhoewel mijn klein- en achterklein-kinderen het gebruik van sommige Indonesische woorden en de voorkeur voor rijst bij het eten geadopteerd hebben.

Toen de kinderen het huis uitgingen had ik er behoefte aan om andere mensen met dezelfde achtergrond te ontmoeten. Dit leidde in 1988 tot de oprichting van de eerste organisatie in Australië voor mensen uit Indië, 'Tempo Doeloe' geheten.

Antoine Kelleners keeps his children and their friends entertained at the Scheyville migrant hostel, NSW, 1959.

Antoine Kelleners houdt zijn kinderen en hun vriendjes bezig in het Scheyville immigratiekamp, NSW, 1959.

Lia at a traditional Dutch celebration on December 5, shaking the hand of St. Nicolaas, Tilburg, 1958.

Lia viert een traditionele Nederlandse feestdag op 5 december en schudt de hand van Sinterklaas, Tilburg, 1958.

Henriette C. Posthuma-Heyting

My great-great-grandfather Adam Heyting, born in the Netherlands in 1795, became a public prosecutor at the High Court in Batavia in the early 19th century. My grandfather Theodore Louis, who finished his career as Governor on Celebes, married an Indo-European girl.

At the age of twelve, my father Louis Heyting was sent to the Netherlands for his secondary education and tertiary

studies in Indology at Leiden university, like his father before him. On his return my father was told that to qualify for a civil servant position in the outlying districts he had to learn how to ride a horse.

In 1918, my father got his first posting at Tabanan on the island of Bali where, with his young Dutch wife, they lived in colonial splendour in a large house with servants. My mother learned to speak Malay fluently. In the morning she used to dress in *sarong* and *kebaya* (jacket) changing in the afternoon after her siesta to Western style clothes.

I was the first European child born on Bali according to the *punggawa* (head of the district). When I was three months old my father organised a traditional *selamatan* (feast) to present me to the local population. A gamelan orchestra played at this occasion and the *punggawa* presented me with a *songket* a traditional *kain* (cloth) interwoven with golden threads.

My father was part of an archaeological team that discovered and recorded many places on Bali where Europeans had not been before. Some of these have now become famous tourist attractions such as: Goa Gaja (elephant's cave), Tampak Siring with its monkcells and *tjandis* (temples) and Tirta Empul (holy spring).

After several postings all over the archipelago, my mother, wheelchairbound because of crippling arthritis, was advised to go to Holland for treatment. A year later my father followed at the age of 44 on a reduced superannuation to be with his family. In Holland he became a translator and worked part-time at the Museum for the Tropics in Amsterdam.

I married a Dutchman and later, with our two children, immigrated to Australia. I was fortunate to return to Indonesia on four occasions re-visiting the wonderful places of my childhood.

Mum and dad taking me for my first ride in the Ford family car, Tabanan, 1919.

Mijn eerste autoritje met pappa en mamma in onze Ford, Tabanan, 1919.

Here I am as a little girl on the verandah with my parents and grandfather, Tabanan, 1922.

Hier ben ik als klein meisje op de veranda met mijn ouders en grootvader, Tabanan, 1922.

Henriette C. Posthuma-Heyting

Aan het begin van de 19de eeuw werd mijn over-over-grootvader Adam Heyting, geboren in Nederland in 1795, openbaar aanklager aan Het Hoge Gerechtshof in Batavia.

Mijn grootvader Theodore Louis, die zijn carrière afsloot als Gouverneur van Celebes, trouwde met een Indo-Europees meisje.

Op 12-jarige leeftijd werd mijn vader Louis Heyting, net als zijn vader, naar

Nederland gestuurd voor zijn middelbare schoolopleiding en universitaire studie in Indologie in Leiden. Bij zijn terugkomst werd mijn vader verteld dat hij moest leren paardrijden om in aanmerking te komen voor een betrekking als ambtenaar in de Buitengewesten.

In 1918 werd mijn vader voor het eerst overgeplaatst naar Tabanan op het eiland Bali, waar hij en zijn jonge Hollandse echtgenote in een groot huis met bedienden in koloniale weelde leefden.

Mijn moeder leerde vloeiend Maleis spreken. s'Morgens kleedde zij zich in *sarong* and 'kebaya' (jakje). Na haar middagslaapje droeg ze westerse kleding.

Volgens de 'punggawa' (hoofd van het district) was ik het eerste Europese kind dat op Bali geboren is. Toen ik drie maanden oud was, organiseerde mijn vader een traditionele 'selamatan' (feest) om mij aan de lokale bevolking voor te stellen. Het feest werd opgeluisterd met een gamelan orkest en de 'punggawa' overhandigde ter ere van mij een 'songket', een traditionele 'kain' (doek) die met goud-draad doorweven was.

Mijn vader maakte deel uit van een archeologisch gezelschap dat een groot aantal plaatsen op Bali ontdekte en in kaart bracht waar Europeanen nog nooit geweest waren. Sommigen zijn nu beroemde toeristen trekpleisters geworden zoals: Goa Gaja ('olifantengrot'), Tampak siring met zijn grotten voor monniken en 'tjandis' (tempels) en Tirta Empul ('heilige bron').

Na op verscheidene plaatsen in de archipel gestationeerd te zijn geweest, werd mijn moeder, die aan een rolstoel gekluisterd was vanwege verlamminge gewrichtsontsteking, aangeraden om naar Holland te gaan voor behandeling. Een jaar later volgde mijn 44-jarige vader met een gereduceerde pensioensregeling om bij zijn gezin te zijn. In Holland werkte hij als vertaler en op het Tropenmuseum in Amsterdam.

Ik trouwde met een Hollander en later emigreerden wij, met onze twee kinderen, naar Australië. Ik had het grote voorrecht vier keer naar Indonesië terug te keren, waarbij ik de mooie plekken van mijn jeugd opnieuw bezocht heb.

Back in Holland as a teenager. My mother, wheelchair-bound, was happy to be reunited with her family, 1937.

Terug in Nederland als een tiener. Mijn moeder, in een rolstoel, was dolblij weer bij haar familie te zijn, 1937.

The 'Bersiap' in Surabaya René Pietersz

I remember I was getting ready for school when on local Surabaya radio the Governor General announced that the Dutch East Indies had declared war on Japan. On 8 March 1942, the government of the Dutch East Indies capitulated. Standing on the roadside at the Wonokromo market in Surabaya, I watched the jubilant Japanese army enter the city.

After the sudden surrender of Japan in 1945, there were years of continuous instability, with major military campaigns by nationalists and European troops. This period is often called the 'SIAP' years, derived from the word *bersiap* (get ready) frequently shouted by national freedom fighters when launching an attack.

After the Japanese surrendered I joined the Surabaya Red Cross as a volunteer jack-of-all-trades. My task was to arrange transport for and look after civilians as they were released, liberated or escaped from internment camps and bring them back to Red Cross headquarters in Surabaya where they were fed, medically examined and allocated places to stay.

On 19 September 1945, I drove a truck loaded with Dutch ex-internees to the Red Cross headquarters in Surabaya. An enormous crowd of *siap* shouting nationalists had surrounded the building. The Dutch tricolour had been hoisted on top of a building nearby. Considered a provocative act by nationalists, terrible street fighting broke out. Fighting continued until Japanese military police arrived to disperse the crowd.

All over the country ethnic relations and safety gradually deteriorated. I was arrested by heavily armed freedom fighters and ended up in jail in Surabaya. 10 November 1945 was my liberation day – it was the day I escaped from prison.

On 27 December 1949 Queen Juliana of the Netherlands transferred sovereignty of the former Dutch East Indies to the Republic of Indonesia. In 1950 my family decided to 'repatriate' to the Netherlands. Life was certainly different but I quickly adjusted to the way of life in my fatherland and developed an unstoppable taste for *Hollandse nieuwe* (salted herrings). Besides it was by far a more secure life and a safer haven compared to the unrest in the Girdle of the Emerald.

My brother Hanny and our champion greyhound Black, next to my father's pride and joy, a 1933 Citroen, Surabaya, 1938.

Mijn broertje Hanny en onze kampioen hazewind Black naast mijn vader's grote liefde, een Citroen uit 1933, Soerabaja, 1938.

My father, Otto Pietersz, as a young schoolboy between his parents. Seated on the table my Dutch uncle, Harry Zelle, Mata Hari's brother, Surabaya, 1912.

Mijn vader, Otto Pietersz, als schooljongen tussen zijn ouders. Op de tafel zit mijn Hollandse oom, Harry Zelle, broer van Mata Hari, Soerabaja, 1912.

De 'Bersiap' in Soerabaja René Pietersz

Ik kan mij herinneren dat ik klaar stond om naar school te gaan toen de Goeveurneur Generaal op de lokale radio in Soerabaja aankondigde dat Indië de oorlog had verklaard aan Japan. Op 8 maart 1942 capituleerde de regering in Nederlands Indië. Ik zag het Japanse leger in een overwinningsover Soerabaja binnenkomen, terwijl ik aan de kant van de weg stond bij de Wonokromo markt.

Na de plotselinge capitulatie van Japan in 1945 volgden jaren van voortdurende instabiliteit, gepaard gaande met grote militaire campagnes van de kant van nationalist en Europese troepen. Deze periode wordt vaak met de 'siap jaren' aangeduid, afgeleid van het woord 'bersiap' ('geef acht') een kreet veelvuldig geuit door de nationale vrijheidsstrijders wanneer ze tot de aanval over gingen.

Na de Japanse capitulatie werd ik lid van het Rode Kruis in Soerabaja als een vrijwillig manussje van alles. Het was mijn taak om vervoer te regelen en te zorgen voor burgers zodra ze vrijkwamen, bevrijd van of ontsnapt uit de interneringskampen. Ik moest ze naar het hoofdkwartier van het Rode Kruis in Soerabaja brengen waar ze te eten kregen, medisch onderzocht werden en onderdak kregen toegewezen.

Op 19 september 1945 reed ik met een truck vol Nederlanders, die geïnterneerd waren geweest, naar het hoofdkwartier van het Rode Kruis in Soerabaja. Een grote groep nationalist die 'siap' aan het schreeuwen waren omsingelden het gebouw. De Nederlandse driekleur was gehesen op het gebouw tegenover het Rode Kruis. Omdat de nationalist dit als een uitdaging beschouwden, braken er afschuwelijke gevechten uit op straat. Men bleef vechten totdat de Japanse militaire politie arriveerde om de menigte uiteen te jagen.

Door het hele land volgde een verslechtering van etnische relaties en het werd steeds onveilig. Ik werd gearresteerd door zwaarbewapende vrijheidsstrijders en kwam in de gevangenis terecht in Soerabaja. 10 november 1945 betekent voor mij: bevrijdingsdag. Op die dag ontsnapte ik uit de gevangenis.

Op 27 december 1949, tekende Hare Majesteit Koningin Juliana het document dat soevereiniteit over het vroegere Indië overdroeg aan de Republiek Indonesië. In 1950 besloot mijn familie naar Nederland te 'repatriëren'. Het was een heel ander leven maar ik raakte spoedig gewend aan de manier van leven in Nederland en raakte helemaal verslaafd aan 'Hollandse nieuwe'. Bovendien was het leven heel wat veiliger hier dan in de 'Gordel van Smaragd'.

My wife Joyce and I got married in the Netherlands in 1957.

Mijn vrouw Joyce en ik trouwden in Nederland in 1957.

Jeltje

Both my grandfathers were sent out from the Netherlands to work in the Dutch East Indies. My paternal grand-father Johan Fanoy married an Indo-European woman, 'mother Woty'. They stayed in the Dutch East Indies and were finally interned in a Japanese camp. Both survived and went to the Netherlands after the war.

My maternal grandfather Feike de Boer worked in shipping in the Dutch East Indies. He stayed there with his Dutch wife till his contract finished.

My parents, Johan Enno Fanoy and Jeltje Fanoy-de Boer, were born in the Dutch East Indies. They both went to the Netherlands in their early teens, my father because he and his brother developed very independent ways after their mother died. It was felt that a bit of Dutch discipline might do them good.

After the war my mother travelled across the globe to marry my father whom she had known from her childhood days in the Dutch East Indies. They were stationed in Jakarta, where my eldest sister was born. After a difficult time, my father resigned from the navy and our family returned to the Netherlands in the late forties in search of employment and accommodation.

In 1963 our family (father, mother, sisters Woty and Lilian, and I, Jeltje, a twelve year-old at the time) migrated to Australia from the Netherlands.

After Arrival the Journey Continues

*...oh, I'd like to know
who my ancestress was!
was she from Java, perhaps,
matrifocal/matrilinear:
and therefore shocking
to her colonial 'masters'
who tried to undermine
her every influence...
I don't know
where she came from:
she lost her name
alongside her independence
in the Dutch memory,
and I don't know
where to look for her
in Indonesia.*

(extract from the poem 'My Piece of the Earth' by Jeltje)

My grandmother, 'Mother Woty', who passed away when my father was 12 years old.

Mijn grootmoeder, 'moeder Woty', die overleed toen mijn vader 12 jaar oud was.

A young Indonesian servant, a *baboe*, looked after my father.

Een jonge Indonesische bediende, een 'baboe', zorgde voor mijn vader.

Jeltje

Allebei mijn grootvaders werden van Nederland naar Indië uitgezonden. Johan Fanoy, mijn grootvader van vader's kant, trouwde met een Indische vrouw, 'Moeder Woty'. Zij bleven in Indië en werden uiteindelijk geïnterneerd in een Japans kamp. Zij hebben het beiden overleefd en gingen na de oorlog naar Nederland.

Feike de Boer, mijn grootvader van moeder's kant, had een baan bij de scheepvaart in Indië. Hij en zijn Hollandse vrouw bleven daar totdat zijn contract afgelopen was.

Mijn ouders, Johan Enno Fanoy en Jeltje Fanoy-de Boer, zijn in Indië geboren. Als teenagers gingen zij allebei naar Nederland; mijn vader omdat hij en zijn broer na de dood van hun moeder moeilijk in toom te houden waren. Een dosis ouderwetse Hollandse discipline zou hen geen kwaad doen, dacht men.

Na de oorlog reisde mijn moeder de halve wereld af om te trouwen met mijn vader die ze al sinds haar kinderjaren in Indië kende. Zij waren gestationeerd in Jakarta, waar mijn oudste zus is geboren. Na een moeilijke tijd, nam mijn vader ontslag bij de marine en eind veertiger jaren keerde ons gezin terug naar Nederland op zoek naar werk en woonruimte.

In 1963, emigreerde onze hele gezin – vader, moeder, zusjes Woty en Lilian, en ik, Jeltje (ik was toen twaalf jaar oud) – vanuit Nederland naar Australië.

Na Aankomst gaat de Reis door

*...oh, wat zou ik graag willen weten
wie mijn 'voormoeder' was!
was ze van Java, misschien,
matriarchaal/van een vrouwelijke tak:
en daarom 'shocking'
voor haar koloniale 'meesters'
die probeerden om elk
greintje invloed van haar kant
te ondermijnen...
Ik weet niet
waar ze vandaan kwam:
ze verloor haar naam samen met
haar onafhankelijkheid
in het Hollandse geheugen,
en ik weet niet
waar ik in Indonesië
naar haar moet zoeken.*

(passage uit het gedicht 'Mijn Stukje Aarde' van Jeltje)

Household servants, my grandmother, Aagot Vestesen and the *baboe* holding my mother.

Bedienden, mijn grootmoeder, Aagot Vestesen en de 'baboe' die mijn moeder in haar armen houdt.